

Nr 19

Utlåtande i anledning av motioner angående straff för försök till frihetskränkande otukt och till våldförande.

I de likalydande motionerna I: 675 av herr *Sveningsson* och II: 854 av fru *Heurlin* hemställas att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande frågan, dels huruvida icke jämväl försök till frihetskränkande otukt bör straffbeläggas och dels huruvida försök till våldförande bör vara straffbelagt.

Vissa lagrum

De stadganden i brottsbalken som närmast aktualiseras genom motionerna är följande.

6 kap. Om sedlighetsbrott

1 §. Tvingar man kvinna till samlag genom våld å henne eller genom hot som innebär trängande fara, dömes för *våldtäkt* till fängelse, lägst två och högst tio år. Lika med våld anses att försätta kvinnan i vanmakt eller annat sådant tillstånd.

Är brottet med hänsyn till kvinnans förhållande till mannen eller eljest att anse som mindre grovt, dömes för *våldförande* till fängelse i högst fyra år.

2 §. Den som, i annat fall än i 1 § sägs, förmår någon till samlag eller annat könsligt umgänge medelst olaga tvång eller genom grovt missbruk av dennes beroende ställning eller övar könsligt umgänge med någon under otillbörligt utnyttjande av att denne befinner sig i vanmakt eller annat hjälplöst tillstånd eller är sinnessjuk eller sinnesslö, dömes för *frihetskränkande otukt* till fängelse i högst fyra år.

10 §. För försök till våldtäkt, våldförande, otukt med barn eller otukt med ungdom dömes till ansvar enligt vad i 23 kap. stadgas.

23 kap. Om försök, förberedelse, stämpling och medverkan till brott

1 §. Har någon påbörjat utförandet av visst brott utan att detta kommit till fullbordan, skall han i de fall särskilt stadgande givits därom dömas för försök till brottet, såframt fara förelegat att handlingen skulle leda till brottets fullbordan eller sådan fara endast på grund av tillfälliga omständigheter varit utesluten.

Straff för försök bestämmes högst till vad som gäller för fullbordat brott och må ej sättas under fängelse, om lägsta straff för det fullbordade brottet är fängelse i två år eller däröver.

Här må även nämnas att 6 kap. 3 och 4 §§ innehåller straffbud mot *otukt med barn* och *otukt med ungdom*.

Motionerna

Motionärerna erinrar om ovan nämnda lagrum och pekar särskilt på att försök till frihetskränkande otukt icke är straffbart. I övrigt anföres följande motionsskäl.

Det händer, att åklagaren vid bedömandet av utredningsmaterialet beträffande dessa slag av brott anser 1 § tillämplig och väcker åtal jämlikt detta lagrum men att under huvudförhandlingen sådana förändringar inträder beträffande bevismaterialet att åklagaren anser sig böra alternativt eller i stället åberopa en annan paragraf, måhända 2 eller 3 §.

Det kan också hända att åklagaren vid åtalsprövningen väl finner 1 § vara tillämplig men på grund av tveksamhet beträffande bevismaterialets hållbarhet finner det lämpligt med ett alternativyrkande.

Det förut anförda resonemanget i fråga om bevisningen gäller inte bara fullbordade brott utan även försöksbrott. Med hänsyn härtill synes det vara följdriktigt att jämväl försök till frihetskränkande otukt straffbeläggas.

Därtill kommer — vilket är av än större vikt — att det är helt otillfredsställande att en person, som i andra fall än de i 1 § avsedda försöker förmå någon till samlag eller annat könsligt umgänge medelst olaga tvång eller grovt missbruk av dennes beroendeställning eller som försöker öva könsligt umgänge med någon under otillbörligt utnyttjande av att denne befinner sig i vanmakt eller annat hjälplöst tillstånd eller är sinnessjuk eller sinnesslö — men blir avbruten — skall undgå påföljd.

Just den kategori, som ifrågavarande paragraf omfattar, utgörs — frånsett dem som på grund av frivillig förtäring av berusningsmedel försatt sig i ett tillstånd av vanmakt — i regel av sådana, som utan egen förskyllan är särskilt värnlösa och därför också i detta hänseende särskilt utsatta. Icke minst gäller detta de sinnesslöa och dem som på grund av att de är rörelsehämmade befinner sig i ett hjälplöst tillstånd. Det synes sålunda vara angeläget att med hänsyn till bland annat dessa gruppers skydd straffbelägga jämväl försök till frihetskränkande otukt.

Härtill kommer dessutom att som regel brott av den svårhetsgraden, att straffmaximum utgörs av fyra års fängelse, är straffbara såsom försök.

Skulle beträffande något av de angivna brotten undantag göras från denna regel, skulle det i så fall gälla våldförande. I en av kommentarerna till brottsbalken står bland annat beträffande detta brott:

Om våldet eller hotet inte varit av särskilt grov art blir dock gärningen i sådana fall regelmässigt att bedöma som *våldförande* enligt andra stycket. Till våldförande kan även dömas, om brottet eljest är att anse som mindre grovt. Så kan vara fallet om kvinnan låtit bli att tillkalla hjälp, fastän detta varit möjligt, eller om hon föranlett eller tillåtit vissa närmanden från mannens sida.

Ofta gäller det här en kvinna, som i samband med viss spritförtäring tillåter och t. o. m. önskar vissa närmanden från mannens sida. Mannen kan, många gånger på goda grunder, ha fått den uppfattningen, att kvinnan inte har något emot sexuellt umgänge med honom. Om hon så vill dra sig ur, är det rätt naturligt om mannen likväl gör ett försök att genomföra ett samlag. Att någon för ett sådant försök skall dömas till straff, kan icke vara särskilt angeläget.

Motioner vid 1967 års riksdag

Frågan om försök till frihetskränkande otukt borde straffbeläggas behandlades vid förra årets riksdag i anledning av motioner, som beträffande detta brott upptog samma yrkande som de nu ifrågasvarande motionerna. Remissyttranden avgavs av justitiekanslern, riksåklagaren, hovrätten för Västra Sverige, Föreningen Sveriges häradshövdingar, Föreningen Sveriges stadsdomare och Sveriges advokatsamfund. Samtliga remissinstanser avstyrkte bifall till motionerna. Beträffande yttrandenas närmare innehåll torde här få hänvisas till utskottets utlåtande nr 33 år 1967.

Utskottet anförde efter redogörelse för remissyttrandena bl. a. följande.

I förevarande motioner begärs utredning om införande av straff för försök till frihetskränkande otukt. Utskottet anser i likhet med flera av de hörda remissinstanserna att en dylik lagändring skulle innebära en sådan utvidgning av brottsområdet att därunder inbegripes en mängd handlingar som inte kan anses straffvärda. Då dessutom de flesta straffvärda försökshandlingarna kan beivras antingen som otuktigt beteende eller som annat brott än sedlighetsbrott, t. ex. misshandel eller olaga tvång, och något behov av den ifrågasatta lagändringen hittills icke synes ha förmärkts, får utskottet, i likhet med remissinstanserna, avstyrka bifall till motionerna.

I enlighet med utskottets hemställan föranledde motionerna icke någon riksdagens åtgärd.

Utskottet

I motionerna föreslås utredning om införande av straff för försök till frihetskränkande otukt och om avskaffande av straffet för försök till våldförande.

Stadgandena i 6 kap. brottsbalken om dessa brott har återgivits ovan. Som omedelbart framgår av de inledande orden i 2 § utgör brott enligt 1 §, alltså våldtäkt och våldförande, kvalificerade former av vissa av de gärningstyper som är straffbelagda i 2 §. Med hänsyn till detta systematiska samband mellan stadgandena torde det knappast kunna övervägas att göra den omkastning beträffande straffbarheten vid försök till våldförande och försök till frihetskränkande otukt som motionärerna enligt sitt yrkande synes ifrågasätta.

Om syftet med motionerna endast är att åstadkomma samma behandling av försök till våldförande och försök till frihetskränkande otukt så kan detta

uppnås antingen genom att försök till våldförande göres straffritt eller genom att försök till frihetskränkande otukt belägges med straff. Den sistnämnda möjligheten aktualiserades genom motioner vid förra årets riksdag, men avböjdes i enlighet med utskottets hemställan. Utskottet kan för sin del icke finna anledning att den då intagna ståndpunkten frångås. Beträffande den förstnämnda möjligheten, alltså att avskaffa straffet för försök till våldförande, har motionärerna åberopat vissa fall då kvinnan genom sitt uppträdande mot mannen föranlett honom till närmanden som övergått i försök till våldförande. Utskottet delar givetvis uppfattningen att det kan förekomma fall, vid vilka omständigheterna bör föranleda en förhållandevis mild bedömning utöver vad som ligger redan i att gärningen hänförs till den mindre grova graden av brottstypen. Utrymme härför finnes emellertid inom straffskalan, som går ned till minsta bötesstraff. För frågan om försöksstraffet bör behållas har det å andra sidan stor betydelse att tillvägagångssättet vid det brott försöket avser är utpräglat brutalt: mannen tvingar kvinnan genom våld på henne eller genom hot, som innebär trängande fara, eller försätter henne i vanmakt eller annat sådant tillstånd. Med hänsyn härtill anser utskottet att mycket starka skäl kräves för ett avskaffande av försöksstraffet. Utskottet har varken genom vad motionärerna anfört eller eljest kunnat finna att sådana skäl föreligger.

Under hänvisning till det sagda får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I: 675 och II: 854, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 12 mars 1968

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Erik Svedberg (s), fröken Mattson (s)*, herrar Hjorth (s), Arvidson (h), Ernulf (fp), fru Lindström (s), herrar Lidgard (h)* och Nils Nilsson (cp);

från andra kammaren: fru Gärde Widemar (fp), fru Löfqvist (s)*, fröken Bergegren (s), herrar Keijer (fp)*, Dockered (cp)*, fru Lindekvist (s), herr Jönsson i Malmö (s) och fru Heurlin (h).

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av fru Heurlin (h).